TA'LIM VA MADANIYAT TUSHUNCHALARINING O'ZARO BOG'LIQLIGI

PARDAYEVA MADINA
Denov Tadbirkorlik Va Pedagogika
Instituti Filologiya Fakulteti
Xorijiy Til Va Adabiyoti Yo'Nalishi
1-Bosqich 106-Guruh Talabasi
https://doi.org/10.5281/zenodo.24239324

Annotatsiya. Mazkur tezisda ta'lim va madaniyat tushunchalarining mazmuni, jamiyat hayotidagi o'rni hamda o'zaro ta'siri yoritiladi. Ta'lim bilim, tajriba va qadriyatlarni avloddan avlodga yetkazsa, madaniyat ushbu jarayonning mazmuni va yo'nalishini belgilaydi. Milliy merosni asrash, bag'rikenglikni rivojlantirish va ta'limda madaniy yondashuvning ahamiyati haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: ta'lim, madaniyat, ma'naviyat, qadriyat, milliy meros, tarbiya, shaxs kamoloti, bag'rikenglik.

KIRISH

Bugungi globallashuv davrida ta'lim va madaniyat jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridir. Axborot oqimi tezlashgan, xalqlar o'rtasidagi aloqalar kengaygan sharoitda yosh avlodga faqat bilim berish yetarli emas. Ularda mustaqil fikrlash, o'z tarixiga hurmat, boshqa xalqlarning urf-odatlariga bag'rikeng munosabat va ijtimoiy mas'uliyatni ham shakllantirish zarur. Bu vazifalar ta'lim hamda madaniyatning uzviy hamkorligi orqali amalga oshadi.

Ta'lim insonning aqliy salohiyati, dunyoqarashi va amaliy ko'nikmalarini rivojlantiradigan tizimli jarayondir. Madaniyat esa xalqning tarixiy xotirasi, tili, urf-odatlari, san'ati, axloqiy qarashlari va turmush tarzida namoyon bo'ladigan ma'naviy hamda moddiy tajribasidir. Har ikki tushuncha inson va jamiyat bilan chambarchas bog'liq bo'lib, biri ikkinchisini to'ldiradi.

ASOSIY QISM

Ta'lim va madaniyat o'rtasidagi bog'liqlik, avvalo, ularning umumiy maqsadida ko'rinadi: barkamol shaxsni tarbiyalash va jamiyat rivojiga hissa qo'sha oladigan insonni voyaga yetkazish. Ta'lim jarayonida o'quvchi fan asoslarini o'rganish bilan birga, muomala madaniyati, odob-axloq, mehnatsevarlik, mas'uliyat va hamkorlik kabi fazilatlarni ham egallaydi.

Madaniyat ta'lim mazmuniga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Har bir xalqning tarixi, tili, adabiyoti, san'ati va qadriyatlari ta'lim dasturlarida aks etadi. O'zbek xalq og'zaki ijodi, maqol va matallar, mumtoz adabiyot hamda tarixiy obidalar haqidagi bilimlar yoshlarning milliy o'zligini anglashiga yordam beradi. Boshqa xalqlar madaniyatini o'rganish esa dunyoqarashni kengaytirib, turli qarashlarga hurmat bilan munosabatda bo'lishni o'rgatadi.

Ta'lim ham madaniyatning rivojlanishiga xizmat qiladi. Maktab, oliy ta'lim muassasasi, kutubxona va muzeylar madaniy merosni o'rganish hamda targ'ib etish uchun imkoniyat yaratadi. Bilimli avlod tarixiy merosni anglaydi, qadrlaydi va zamon talablariga mos ravishda davom ettiradi. Demak, ta'lim madaniyatni saqlash bilan birga, uni yangilash va boyitish vositasi hamdir.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonunida ta’lim sohasidagi munosabatlarni tartibga solish va ta’lim tizimining huquqiy asoslarini belgilash nazarda tutilgan [1]. Bu ta’limni jamiyat taraqqiyotining muhim sohasi sifatida ko‘rishga imkon beradi. Ta’lim sifati o‘zlashtirilgan ma’lumotlar bilangina emas, balki ta’lim oluvchining shaxsiy, intellektual va kasbiy rivoji bilan ham belgilanadi.

UNESCOning madaniyatlararo ta’limga oid tavsiyalarida madaniyat va ta’lim bir-biridan ajralmas tushunchalar ekani qayd etiladi. Madaniyat ta’lim mazmuni, usullari va muhitiga ta’sir etsa, ta’lim insonning madaniy hayotda ongli ishtirok etishiga yordam beradi [2]. Shu sababli ta’limda turli tajriba va nuqtayi nazarlarni hurmat qilish muhimdir.

Xorijiy til va adabiyotini o‘rganayotgan talabalar uchun bu masala alohida ahamiyatga ega. Til faqat aloqa vositasi emas, balki xalqning dunyoqarashi, tarixi va madaniy tajribasini ifodalovchi hodisadir. Xorijiy til bilan birga o‘sha xalq adabiyoti va urf-odatlarini o‘rganish tilni chuqurroq anglashga xizmat qiladi. Bunda o‘z ona tili va milliy qadriyatlarni bilish ham muhim.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, ta’lim va madaniyat bir-birini to‘ldiradigan, jamiyatning ma’naviy va intellektual taraqqiyotini ta’minlaydigan ikki muhim omildir. Madaniyat ta’limga mazmun, qadriyat va hayotiy tajriba bag‘ishlaydi. Ta’lim esa ana shu boyliklarni anglash, asrash, avlodlarga yetkazish va yangi yutuqlar bilan boyitish imkonini beradi. Ularning uyg‘unligi natijasida bilimli, odobli, mas’uliyatli, bag‘rikeng va faol shaxs shakllanadi.

Shu bois ta’lim muassasalarida milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg‘un o‘rgatish, tarixiy-madaniy meros bilan tanishtirish, badiiy adabiyot va san’atga qiziqishni kuchaytirish maqsadga muvofiqdir. Darslarda madaniyatlararo suhbatlar, ijodiy topshiriqlar, kitobxonlik tadbirlari va madaniy loyihalardan foydalanish bilimni hayotiy tajriba bilan bog‘laydi. Ta’lim insonni faqat kasbga emas, balki jamiyatda munosib yashashga ham tayyorlashi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. 2020-yil 23-sentabr, O‘RQ-637-son. https://lex.uz/acts/-5013007 (murojaat sanasi: 14.11.2026).
2. UNESCO. Guidelines on Intercultural Education. – Paris: UNESCO, 2006. https://unesdoc.unesco.org/ (murojaat sanasi: 14.11.2026).
3. Mavlonova R., To‘rayeva O., Holiqberdiyev K. Pedagogika. – Toshkent: O‘qituvchi, 2001. [4] Quronov M. Milliy tarbiya. – Toshkent: Ma’naviyat, 2007.
4. UNESCO. Culture and education. https://www.unesco.org/en/query-list/c/culture-and-education (murojaat sanasi: 14.11.2026).

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.